

ДА ЈА ИСТРАЖУВАМЕ

ЕВРОПА!

Европска унија

Оваа брошура и други кратки, јасни објаснувања за ЕУ се достапни на веб страницата **ec.europa.eu/publications/**

Европска комисија
Генерален директорат за комуникации
Публикации
В-1049 Брисел

Ракописот е завршен во мај 2005 година

Илустрација на насловната и на поглавјата: Известувачи

Европската комисија им се заблагодарува на вработените и учениците на Европското училиште од Волуве (Белгија), за нивниот придонес кон оваа публикација.

Луксембург: Канцеларија за службени изданија на Европските заедници, 2006

ISBN 978-92-79-04818-0

Европски заедници, 2005
Дозволена е репродукција.

Печатено во Ѓоранешна југословенска Република Македонија

ДА ЈА ИСТРАЖУВАМЕ

ЕВРОПА!

Здраво! Добре дојде во Европа - нашиот дом.

Таа е прекрасно место и многу работи се случуваат во неа.
Колку знаеш за неа?

Дојди со нас да ја истражуваме Европа заедно! Тоа ќе биде пат полн со авантури низ просторот и времето и ќе откриеш многу интересни работи.

Во текот на патувањето, тестирај се себеси за да видиш колку си научил/а. Појди на нашата веб страница europa.eu.int/europago/explore/ и обиди се да одговориш на прашањата за секое поглавје.

Можеш да се забавуваш со играње игри и со други активности што ги има на веб-страницата „Europa Go“ <http://europa.eu.int/europago/welcome.jsp>

Подготвен/а си? Ајде да започнеме!

Што содржи оваа книга?

	страница
Континент за откривање	3
Прошетка	6
Клима и природа	8
Земјоделство	11
Море	14
Патување низ времето	18
Четириесетмина познати личности, од А до Ш	27
Јазици во Европа	30
Семејство на народи	31
Зближување на семејството: приказната за Европската унија	32
Што прави ЕУ	36
Европската унија и нејзините соседи	39
Како ЕУ донесува одлуки	42
Утре . . . и потоа	44

Континент за откривање

Европа е еден од седумте континенти на светот. Другите се: Африка, Америка, Антарктик, Арктик, Азија, Австралија и Океанија.

Европа се простира дури од Арктикот на север до Средоземното Море на југ, и од Атлантскиот Океан на запад до Азија на исток. Има многу реки, езера и планински масиви. Картата (стр. 4) ти ги дава имињата на најголемите од нив.

© Van Pains Media/Corbis

Елбрус, највисоката планина во Европa.

Највисоката планина во Европа е планината Елбрус, во Кавкаските Планини, што се наоѓа на границата меѓу Русија и Грузија. Нејзиниот највисок врв достигнува 5 642 метри надморска височина.

Највисок врв во Западна Европа е Мон Блан, кој се наоѓа на Алпите на границата меѓу Франција и Италија. Тој се извишува до 4 800 метри надморска височина.

На Алпите се наоѓа и Женевското Езеро - најголемото природно езеро во Западна Европа. Се простира меѓу Франција и Швајцарија, достигнува длабочина од 310 метри и содржи 89 трилиони литри вода.

© Switzerland Tourism By-line: ST/swiss-image.ch

Женевското езеро, на Алпите.

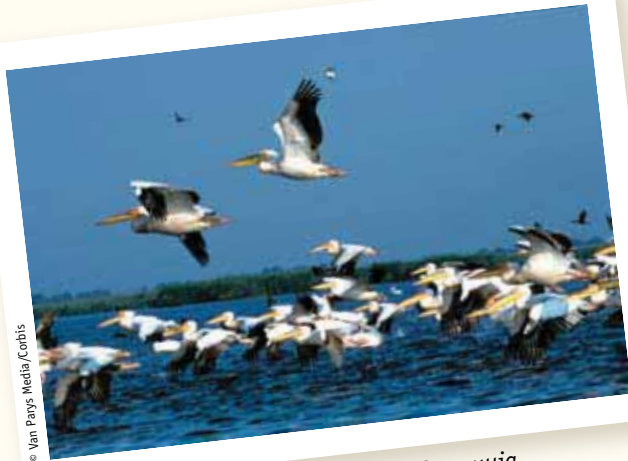
© Arto Hämläinen

Езеро Шо Саима, во Финска.

Најголемото езеро во Централна Европа е Балатон што се наоѓа во Унгарија. Долго е 77 километри и покрива површина од околу 600 квадратни километри (км²). Северна Европа има уште поголеми езера, меѓу нив се Саима во Финска (1 147 км²) и Ванерн во Шведска (над 5 500 км²).

Континентот Европа (карта)

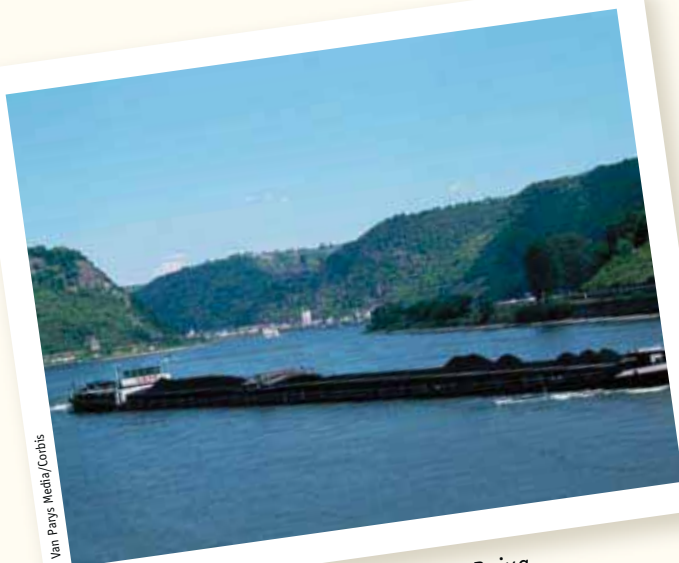
© Van Parys Media/Corbis
Пеликани на Дунавската делта, Романија.

Една од најдолгите реки во Европа е Дунав. Извира во регионот на Црната Шума и тече кон исток. Во својот тек поминува низ 10 земји (Германија, Австрија, Словачка, Унгарија, Хрватска, Србија, Бугарија, Романија, Молдавија и Украина) сè до Романија, каде што формира делта на крајбрежјето на Црното Море. Од својот извор до својата утока минува растојание од околу 2 850 километри.

Други големи реки се: Рона (долга околу 1 320 км), Елба (околу 1 170 км) и Лоара (над 1 000 км). Можеш ли да ги пронајдеш на картата?

© Van Parys Media/Corbis
Долината на реката Лоара е позната по убавите замоци.

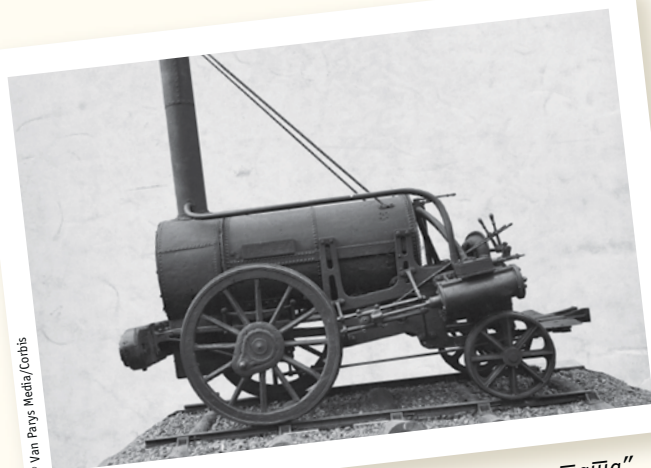
© Van Parys Media/Corbis
Нашварен брод патува по реката Рајна.

Големите реки се многу корисни за вршење транспорт на разни нешта. Секаков вид стока се товари на големи бродови, а се превезуваат горе-долу по реките, меѓу европските морски пристаништа и градовите што се наоѓаат длабоко на копното.

Прошетка

За прошетка низ Европа, патиштата и железниците се многу покорисни отколку реките.

© Van Parys Media/Corbis

Првата локомотива за патнички воз – „Ракеташа“ на Стивенсон.

Дали знаеш дека железничките линии за прв пат биле поставени во Европа? Џорџ Стивенсон го вовел првиот патнички воз во 1825 година. Возот бил наречен „Ракета“ и достигнувал брзина од 25 километри на час - брзина која за тоа време била навистина голема.

Денешните брзи електрични возови се многу поразлични од првите парни машини. Современите возови се многу удобни и се движат со брзина до 330 км/ч на специјално конструирани шини. Постојано се градат нови линии, со цел да им се овозможи на луѓето да патуваат што е можно побрзо од еден до друг голем град во Европа.

Патиштата и железниците понекогаш мораат да минуваат преку планински масиви, широки реки, па дури и преку море. За таа цел инженерите изградиле многу долги мостови и тунели. Најдолгиот сувоземен тунел во Европа е тунелот „Лаердал“, што се наоѓа во Норвешка, меѓу Берген и Осло. Тој е долг над 24 километри и бил пуштен во употреба во ноември 2000 година.

Најдолгиот железнички тунел во Европа е тунелот што минува под каналот Ла Манш. Низ него се движат „евростар“ брзите возови и тоа од Кале во Франција до Фолкстоун во Англија. Долг е над 50 км.

© Van Parys Media/Corbis

Возовише „Евростар“ на станицата Вајерло (Лондон).

Највисокиот мост на светот (достигнува височина од 245 метри) е Виадуктот Мило во Франција. Пуштен е во употреба во декември 2004 година.

Највисокиот мост во светот – Виадуктот Мило (Франција).

Двата најдолги моста во Европа се: Оресунд, патен и железнички мост (долг 16 км) меѓу Данска и Шведска, и Васко де Гама, патен мост (над 17 км долг) преку реката Тагус во Португалија. Мостот Васко де Гама го добил името според славниот истражувач, а за него можеш да прочиташ повеќе во Шестото поглавје.

Луѓето патуваат низ Европа и со авион бидејќи за кусо време минуваат големи растојанија. Еден од најдобрите авиони во светот е изграден во Европа. Тоа е авионот „ербас“. Во многу земји од Европа се градат различните делови на овој вид авион, а потоа тим од инженери го составува леталото. Најголемиот патнички авион во светот е „ербас А380“, проектиран така што може да пренесува 840 патници. Прв пат полетал во април 2005 година.

Најголемиот патнички авион во светот – „Ербас А380“.

Ракетата „Аријана 5“ лансира сателити во вселената.

„Конкорд“, најбрзиот авион изграден досега, бил проектиран од страна на тим од француски и британски инженери. Тој можеше да лета со брзина од 2 160 км/ч - два пати поголема брзина од брзината на звукот - и можеше да го мине Атлантикот за помалку од три часа! (На повеќето видови авиони им треба околу осум часа.)

Побрзи од кои било авиони се ракетите. Ракетата „Аријана“ е заеднички проект на стручњаци од неколку европски земји. Со оваа ракета не патуваат луѓето: таа се користи за лансирање сателити потребни за телевизиските мрежи и мрежите на мобилната телефонија, како и за научни истражувања и друго. Повеќето сателити во светот денес се лансираат со помош на овие европски ракети.

Успесите на овие летала, „конкорд“, „ербас“ и „Аријана“ покажува што сè може да се постигне кога соработуваат различни европски земји.

Клима и природа

Поголемиот дел од Европа има умерена клима - ниту е премногу топло ниту е премногу студено. Најстудените места се наоѓаат на далечниот север и на високите планини каде што температурите зиме можат да паднат и до -40 степени Целзиусови. Најтоплите места се наоѓаат на југ и југоисток, каде што дневните температури во текот на летото можат да достигнат и до $+40$ степени Целзиусови.

Времето е најтопло и најсуво во лето (главно од јуни до септември), а најстудено во зима (главно од декември до март). Но, во Европа времето е и многу променливо и во многу региони може да врне во кое било време од годината.

Справување со зимата

Дивите животни во студените предели обично имаат дебели крзна или густе пердуви за да им биде топло, а нивните крзна често се бели за да се прикријат во снегот. Некои од нив зимата ја минуваат во спиење за да заштедат енергија. Оваа појава се нарекува *хибернација*.

Арктичката лисица...

...и снежниот буг можат добро да се камуфлираат.

Мрмошот....

...и европските црни мечки живеат во планините, каде што го минуваат својот зимски сон.

Многу видови птици се хранат со инсекти и ситни водни животни, или со друга храна до која не можат лесно да дојдат во текот на студените зимски месеци. Затоа тие наесен се селат на југ и не се враќаат сè до пролетта. Некои од нив минуваат илјадници километри, преку Средоземното Море и пустината Сахара, за да ја минат зимата во Африка. Ова сезонско патување се нарекува *миграција*.

Ласшовицише...

...иа, гури и фламинџосише најролетџ доаѓаат во Европа.

Уживање во пролетта и летото

Кога пролетта ќе пристигне во Европа (од март до мај), температурата започнува да се зголемува. Снегот и мразот се топат. Младите рипчиња и ларвите од инсектите се појавуваат во потоците и барите. Птиците преселници се враќаат за да ги свијат своите гнезда и да ги одгледаат своите семејства. Цветовите расцутуваат, а пчелите го пренесуваат поленот од едно до друго растение.

На дрвјата се појавуваат нови листови, со кои тие ја впираат сончевата светлина и ја користат нејзината енергија за растење. Во планинските предели земјоделците го носат својот добиток на повисоките ливади каде што има изобилие од свежа трева.

Лешошо е пријатно на планинскише ливади.

© Jeroen Speerbroeck

Гуштерите го сакаат шолото време.

Ладнокрвните животни, како што се влечугите, имаат иста таква потреба од сонцето кое им дава енергија. Во летото, особено во јужна Европа, често можете да видите како се сончаат гуштери и да слушнете песна на штурци и скакулци.

Есен: време на промени

На крајот од летото и на почетокот од есента деновите стануваат сè пократки, а ноќите посвежи. Многу вкусни плодови зреат во овој период од годината и земјоделците се зафатени со нивната берба. И лешниците зреат наесен, а верверичките ги собираат и ги складираат за во зима.

© Van Parys Media/Corbis

И осите го сакаат овошјето!

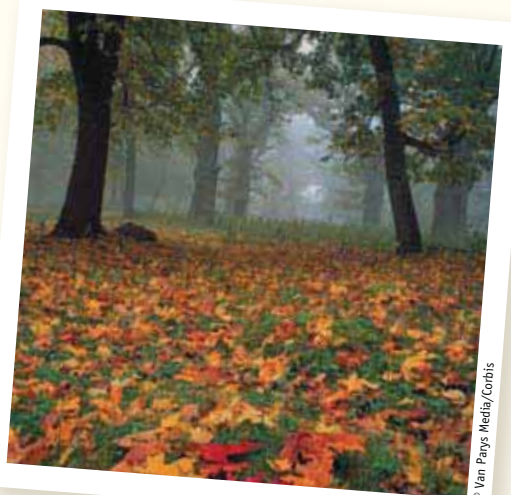

© Van Parys Media/Corbis

Верверичките собираат лешници за во зима.

Наесен многу дрвја ги отфрлаат своите листови затоа што нема доволно сончева светлина за тие да им бидат од полза. Тие постепено ја менуваат бојата од зелена во нијанси на жолта, црвена, златна и кафеава. Потоа листовите паѓаат, покривајќи ја земјата со најшарен килим. Паднатите листови се распаѓаат и ја збогатуваат почвата и обезбедуваат храна за следните генерации растенија.

Овој циклус на годишни времиња и промените што ги носи ги прават европските предели она што се: убави и мошне живописни.

© Van Parys Media/Corbis

Есента ги прекрива шумите со разновидни бои.

Земјоделство

Дрвени куќи во Берген, Норвешка.

На високите планини и во далечниот север на Европа земјоделството е невозможно затоа што е премногу студено за да можат да растат растенијата. Но, во студените зими можат да преживеат иглолистните дрвја, како што се боровите и елите. Затоа најстудените предели на Европа се покриени со зимзелени шуми. Луѓето ги користат стеблата од овие шуми за изработка на многу производи од дрво - од куќи и мебел до хартија и картон за пакување.

На југот од Европа се наоѓа поголемиот дел од обработливото земјиште. На него се одгледуваат различни видови култури, вклучувајќи жито, пченка, шеќерна репа, компири и секаков вид овошје и зеленчук.

Портокалите се одгледуваат во топли земји како што е Шпанија. Тие се добри за нашејто здравје бидејќи се богати со витамин Ц.

Гроздобер во Чешката Република.

Онаму каде што има многу сончеви денови и речиси нема слана (близу до Средоземното Море, на пример), земјоделците одгледуваат портокали, лимони, грозје и маслинки. Маслинките содржат богато масло што може да се исцеди од нив, а потоа да се користи за приготвување храна. Грозјето се гмечи за да се добие сок од кој потоа може да се направи вино. Европа е позната по своите многу добри сортни вина што се продаваат низ целиот свет.

Од ова грозје ќе се добие црвено вино.

© Van Parys Media/Corbis

На земјоделските култури во сушните предели им е потребно наводнување.

Тревата расте онаму каде што има доволно дожд, дури и кога земјата е посна и не е многу плодна. Многу европски фармери одгледуваат добиток - како на пример крави, овци или кози. Тие, пак, им обезбедуваат млеко и месо, но од нив се користат и волната и кожата.

© Van Parys Media/Corbis

Овци на пасиштата во Шпанија.

© Van Parys Media/Corbis

Свињите можат да се чуваат во затворена просторија.

Многу фармери чуваат и свињи и кокошки. Овие животни можат да се одгледуваат речиси секаде затоа што можат да се чуваат и во затворени простори каде што им се дава специјална храна. Кокошките обезбедуваат, покрај месото, и јајца, а некои фармери секојдневно продаваат илјадници јајца.

© Zefa

Кокошките произведуваат јајца, кои содржат многу протеини и ни помагаат да бидеме здрави.

Во Европа фармите се со различни големини, од многу големи до многу мали. Некои од нив поседуваат големи полиња, а за толкави големи обработливи површини потребни им се големи машини што ќе овозможат да се собере жетвата. Други, на пример во ридестите предели, може да имаат мали полиња. Со поставувањето сидови или огради меѓу нивите се овозможува да се спречи ветрот и дождот да ја однесат земјата, а тие се добри и за дивите животни што живеат во тие предели.

Колаж од разнобојни полиња во Европа.

Природата е создадена за сите да можат да уживаат во неа.

Многумина што живеат во големите градови сакаат викендите и празниците да ги минуваат во природа, да уживаат во пејзажите, мирот, тишината и свежиот воздух. Ние сите треба да се грижиме природата да ја одржуваме убава и чиста.

Морето

Европа има илјадници километри прекрасно морско крајбрежје, што природата го обликувала на разни начини. Има високи камени ридови и прекрасни плажи со песок или разнобоен чакал што морето го формирало со многувековно заплиснување на водата.

© Van Parys Media/Corbis

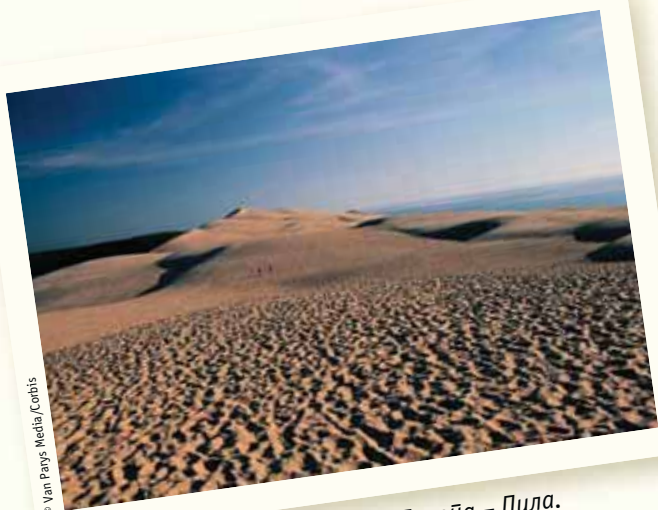
Морето ги обликувало овие карпи и креда.

© Van Parys Media/Corbis

Глечериште го изрезбале овој фјорд.

Во Норвешка глечерите го изрезбале крајбрежјето во долини со стрмни ридови што се нарекуваат фјордови. Во некои други земји морето и ветерот го трупаат песокот во дини. Највисоката дина во Европа (висока 117 метри) е дината на Пила, близу Араншон во Франција.

© Van Parys Media/Corbis

Највисоката песочна дина во Европа – Пила.

© Bios

Едно од најрејките животиња во Европа – фокаша „Монк“ – живее во Средоземното море.

Многу видови морски животни и риби живеат во водите на европското крајбрежје. Тие се храна за морските птици и цицачи, како што се фоките. Онаму каде што реките дотекуваат во морето, кога настапува осека, јата барски птици доаѓаат да се хранат со животните што живеат во калта.

“Puffin” (посебен вид пинџин) се влезува во карпите и нурка за да улови риба.

Јата барски птици бараат храна во речните предели.

Луѓето и морето

Морето е важно и за луѓето. Средоземното Море било многу важно и за старите Римјани што го нарекувале *Mare nostrum*: Наше Море. Враќајќи се низ вековите, Европејците пловеле по морињата на светот, ги откривале другите континенти, ги истражувале, ја развивале трговијата и граделе свои домови таму. Во поглавјето „Патуваме низ времето“ можеш да прочиташ повеќе за овие големи патувања и откритија.

Товарните бродови од сите страни на светот превезуваат секаков вид товар (најчесто спакуван во контејнери) до европските пристаништа. Таму стоката се претоварува во возови, камиони и шлепери. Потоа бродовите се товарат со производи што се произведени во европските земји, а се продаваат на други континенти.

Бродови контејнери носат стока во и надвор од Европа.

Некои од најдобрите бродови на светот се градат во Европа. Еден од нив е и бродот „Квин Мери 2“ - најголемиот патнички брод на светот. Овој брод го реализираше своето прво прекуморско патување во јануари 2004 година.

Најголемиот патнички брод на светот
– Кралица Мери 2.

Нуркање во крајбрежните води на Малта.

Европските крајбрежни летувалишта се одлични места за одмор. Можеш да уживаш во разни видови водени спортови, од сурфање и пловење до скијање на вода и нуркање. Или, едноставно, можеш да се опуштиш - да се сончаш на плажите и да се разладуваш во морето.

Риболов

Риболовот отсекогаш бил многу важен за луѓето во Европа.

Изградени се големи градови околу пристаништата и илјадници луѓе заработуваат од лов и продажба на риба или од други дејности што се поврзани со рибарите и со нивните семејства.

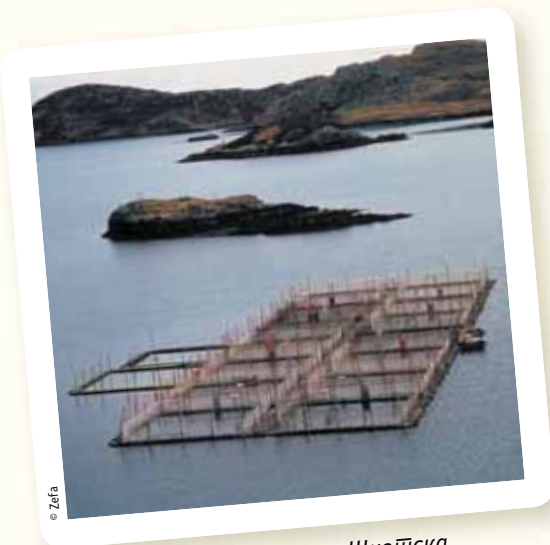

Европјаниите јагаат разни видови риба.
Тунаџа е една од најголемиите!

Модерен брод-фабрика во Роштердам (Холандија).

Друг начин да се обезбеди рибниот фонд е рибата да се одгледува. На крајбрежјата на Северна Европа лососот се одгледува во големи кафези поставени во морето. Некои мекотели и лушпарите, како школките, лигњите и раковите, можат да се одгледуваат на ист начин.

Одгледување на лосос во Шкотска.

Можете да одиш на риболов и без брод!

Заштита на европското крајбрежје

Европското крајбрежје и морињата што ја опкружуваат се важни за животинскиот свет и за луѓето. Затоа ние мораме да се грижиме за нив. Треба да го спречиме нивното загадување од отпадните води од фабриките и градовите. На танкерите за нафта честопати им се случуваат хаварии при што испуштаат огромни количества нафта во морето. Ова може да ги поцрни плажите и да убие илјадници морски птици.

Европските земји дејствуваат заедно со цел да спречат вакви работи и да обезбедат нашето крајбрежје да остане убаво и идните генерации да можат да уживаат во него.

Португалија – на западниот крај на Европа.

Патување низ времето

Во текот на илјадници години Европа значително се изменила. Тоа е фасцинантна приказна! Но е и многу долга, па затоа овде даваме само некои главни моменти од неа.

Камено доба

Цртежи во праисториската пештера во Ласко, Франција.

Првите Европејци биле ловци и живееле во пештери. На ѕидовите од некои пештери има прекрасни цртежи на сцени од лов. Со текот на времето, тие научиле и да одгледуваат животни, растенија и почнале да живеат во населби.

Своето оружје и алатите ги правеле од камен - со острење парчиња кремен, на пример.

Примитивно оружје од камено доба.

Користење на металите - Бронзено и железно доба

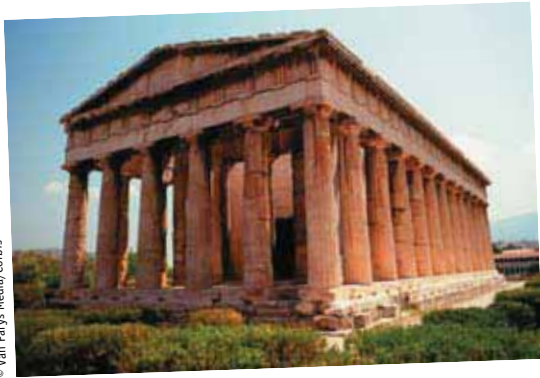

Сечиво на бронзена секира.

Неколку илјади години пред нашата ера (пред н.е. - пред раѓањето на Исус Христос), луѓето откриле како се добиваат различни метали преку загревање разни видови камења на многу силен оган. Бронзата - мешавина од бакар и калај - била доволно цврста за да се прават алатки и оружје од неа. Златото и среброт биле меки метали, но имале многу убав сјај и можеле да бидат моделирани како украси.

Подоцна бил откриен уште поцврст метал: железото. Најдоброто железо бил челикот, кој бил цврст и не се кршел лесно, и од него се правеле многу добри мечови. Но, било мошне тешко да се добие челикот, па затоа добрите мечови биле ретки и скапоцени!

Стара Грција - некаде од 2.000 до 200 пред н. е.

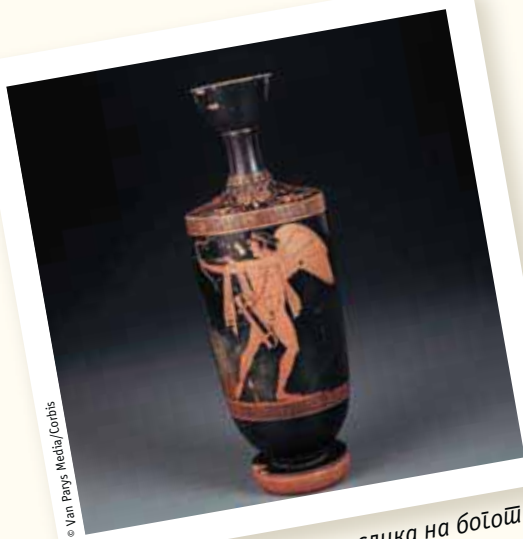
© Van Parys Media/Corbis

Храм од античка Грција кој и денес постои (во Атина).

Во Грција, пред околу 4.000 години, луѓето почнале да градат градови. На почетокот со нив управувале кралеви. Подоцна, околу 500 години пред н. е., градот Атина ја вовел 'демократијата' што значи 'управување на народот'. (Наместо да имаат крал, луѓето од Атина донесувале одлуки со гласање). Демократијата е важно европско откритие кое се проширило низ светот.

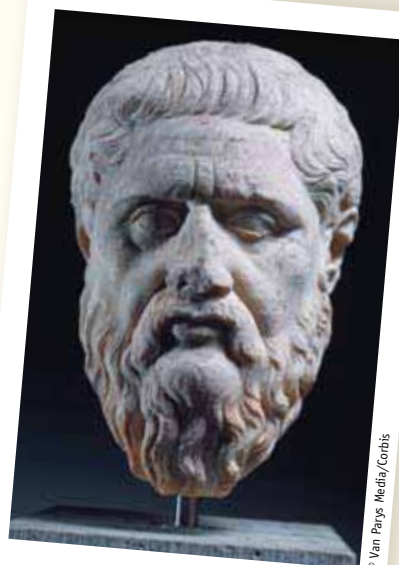
Некои други работи што ни ги дале старите Грци се:

- Прекрасни приказни за богови и херои, војни и авантури;
- Древни храмови, мермерни статуи и прекрасни грнчарски производи;
- Олимписките игри;
- Убаво изградени театри и големи писатели чишто драми и ден-денес се изведуваат;
- Учители, како Сократ и Платон, кои ги учеле луѓето како логично да размислуваат;
- Математичари, како Евклид и Питагора, кои ги формулирале моделите и правилата во математиката;
- Научници, како Аристотел (кој ги проучувал растенијата и животните) и Ератостен (кој докажал дека Земјата е топка и пресметал колку е голема).

© Van Parys Media/Corbis

Античка грчка вазна со слика на бојот Ерос.

© Van Parys Media/Corbis

Платон, еден од најголемиите светски мислители.

Римската Империја - од околу 500 година пред н. е до 500 год. од н. е. (н.е. означува наша ера)

Дел од сџариош Рим – и како изгледале римскиџе војници.

Рим на почетокот бил само град во Италија. Но, Римјаните биле многу добро организирани, нивната армија била многу вешта во борбите и постепено ги освоила сите земји околу Средоземното Море. Со текот на времето, Римската Империја се проширила од северна Англија до пустината Сахара и од Атлантскиот Океан до Азија.

Еве неколку работи што ни ги дале Римјаните:

- Добри, прави патишта што ги поврзувале сите делови на Империјата;
- Прекрасни куќи со дворови и подови покриени со мозаици;
- Цврсти мостови и аквадуќти (за пренесување вода на долги растојанија);
- Полукружни сводови - што ги правеле нивните зданија цврсти и трајни;
- Нови градежни материјали, како што се цементот и бетонот;
- Нови оружја, како што е катапултот;
- Важни закони, кои многу европски земји ги користат и денес;
- Латинскиот јазик;
- Големи писатели како Цицерон и Вергилие.

Римски мозаик со личности и митолоџијаџа.

Римски аквадукт кој џосџои и денес: Гардскиот мостџ во Франција.

Среден век - од околу 500 до 1.500 година од н. е.

Кога Римската Империја пропаднала, различни делови на Европа биле преземени од различни племиња. На пример од...

Келтите. Нивните потомци денес главно живеат во Бретања (Франција), Корнвол (Англија), Галиција (Шпанија), Ирска, Шкотска и Велс. Во овие делови на Европа келтските јазици и култура во голема мера се присутни и денес.

Келтска уметност од 700-та година од н.е.

Викинзите биле толку добри морнари што успеале да стигнат и до Америка (но, никому не кажале за тоа!)

Германските народи. Не се населиле сите од нив во Германија:

- **Англите и Саксонците** отишле во Англија и управувале со неа до 1066 година.
- **Франките** освоиле голем дел од Европа, вклучувајќи ја и Франција, меѓу 500 и 800 година од н. е. Нивниот најпознат крал бил Карло Велики.
- **Готите** (*Визиготите* и *Остготите*) формирале кралства во Шпанија и Италија.
- **Викинзите** живееле во Скандинавија. Во 800 и 900 години од н. е. тие по море стигнувале до други земји, краделе богатства, тргувале и се населувале онаму каде што ќе нашле добра земја за обработка.

Норманите, или „северните луѓе“, биле Викинзи кои се населиле во Франција (во областа што ние ја нарекуваме Нормандија), а потоа ја освоиле Англија во 1066 година. На една позната норманска таписерија се прикажани сцени од ова освојување. Таа се чува во Музејот во градот Бајо.

Сцена со борби прикажана на таписеријата Бајо.

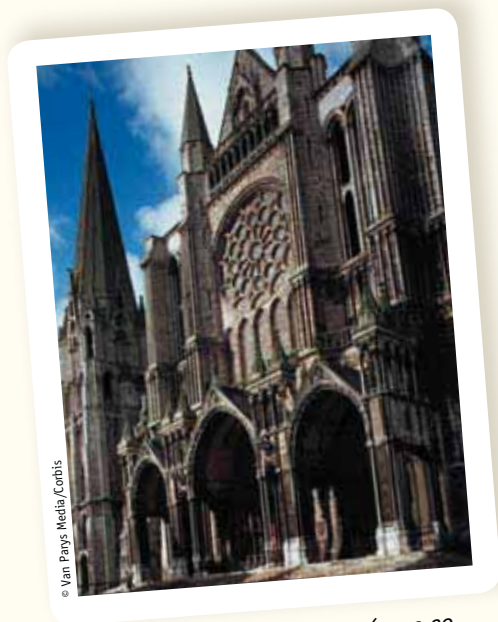
Словените се населиле во многу делови од Источна Европа и се предци на денешните народи што ги зборуваат словенските јазици. Меѓу нив се: белорусите, бугарите, хрватите, македонците, полјациите, чесите, русите, србите, словаците, словенците и украинците.

Унгарците (Маџарите) се населиле во Источна Европа и го основале Кралството Унгарија во 900 година од н. е. Нивните потомци денес живеат во Унгарија и во други соседни земји.

Во текот на средниот век, кралевите и благородниците од Европа често се карале и затоа избувнувале многу војни. (Ова било време кога витезите, облечени во оклопи, се бореле јавајќи на коњ). За да се одбранат од нападите, кралевите и благородниците често живееле во цврсти замоци, со дебели камени ѕидови. Некои од овие замоци биле толку цврсти што успеале да опстојат до денес.

Средновековните замоци биле трагени за заштита од непријатели.

„Готската“ архитектура (како во катедралата Шартр) беше голем изум на Средниот век.

Христијанството станало главна религија во Европа во текот на средниот век, а насекаде се граделе цркви. Некои од нив се многу впечатливи - особено големите катедрали, со нивните високи кули и прозорци со разнобојно стакло.

Дел од големиот средновековен џамија во Кордоба (Шпанија).

Во јужна Шпанија, каде што исламот бил главна религија, владетелите изградиле прекрасни џамии и минариња. Денес, најпознати се: Џамијата во Кордоба и Хиралда минарето во Севилја.

Ренесанса - околу 1.300 до 1.600 година од н. е.

Во текот на средниот век повеќето луѓе не умееле да читаат или да пишуваат, а го знаеле само она што ќе го научеле во црква. Само неколкумина паметни учители на универзитетите имале копии од книгите што ги напишале старите Грци и Римјаните. Но, во 1300 и 1400 година студентите почнале повторно да ги откриваат античките книги. Тие биле восхитени од големите идеи и знаењата што ги нашле во нив, и вестите почнале да се шират.

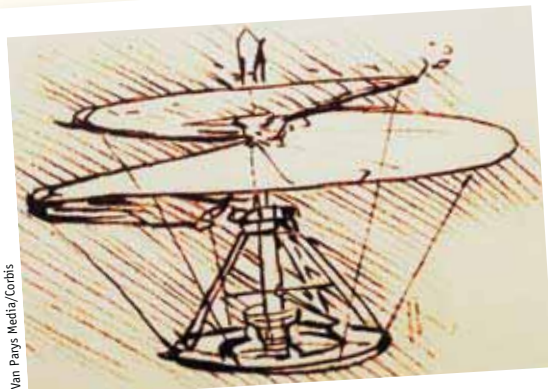
Богатите и учени луѓе, на пример во Фиренца (Италија), многу се заинтересирале за нив. Тие можеле да купат книги - особено откако се открило печатарството во Европа (1445 година) - и тие се вљубиле во Стара Грција и Рим. Ги граделе своите домови според моделот на римските палати, а им плаќале на талентирани уметници и скулптори да ги декорираат со сцени од грчките и римските приказни и со статуи на нивните богови, херои и императори.

Една од најпознатите свешки статуи: Давид од Микеланџело.

Небаре повторно се родил еден изгубен свет на убавина и мудрост. Токму затоа овој период ние го нарекуваме ренесанса (што значи „повторно раѓање“). Таа на светот му дала:

- Големи сликари и скулптори, како Микеланџело и Ботичели;
- Талентирани архитекти, како Брунелешо;
- Вчудоневидувачкиот изумител и уметник Леонардо да Винчи;
- Големи мислители, како Томас Мор, Еразмо и Монтењ;
- Научници, како Коперник и Галилеј (кој открил дека Земјата и другите планети се движат околу Сонцето);
- Прекрасни зданија, како што се замоците во долината на Лоара;
- Нов интерес за тоа што сè може човекот да постигне.

Леонардо да Винчи го нацрта овој „хеликоптер“ пред 500 години.

Една од најпознатите ренесансни слики: Венера од Ботичели.

Големи откритија и нови идеи - од 1500 до 1900 година од н. е.

Во времето на ренесансата трговијата со далечните земји станала многу важна дејност за европските трговци. Тие продавале добра во Индија и оттаму носеле вредни зачини и скапоцени камења. Но, патувањето по копно било многу тешко и траело многу долго, така што трговците сакале да пронајдат начин да одат во Индија преку море. Проблемот бил во тоа што Африка им била на патот - и била многу голема!

Сепак, доколку светот е навистина тркалезен (како што почнале луѓето да веруваат), европските бродови би требало да можат да дојдат до Индија доколку тргнат кон запад. Така, во 1492 година, Кристофер Колумбо и неговите морнари испловиле од Шпанија и го минале Атлантскиот Океан. Но, наместо да стигнат во Индија, тие ги откриле Бахамските Острови (острови во Карипското Море, близу крајбрежјето на Америка).

Коија на бродовите на Кристофер Колумбо.

Васко де Гама – првиот човек што освојил од Европа во Индија.

Други истражувачи наскоро тргнале по нивните стапки. Во 1497-1498 Васко де Гама- португалски поморски офицер бил првиот Европеец што стигнал во Индија пловејќи околу Африка. Во 1519-1522, друг португалски истражувач - Фердинанд Магелан, бил првиот човек што пловел околу светот!

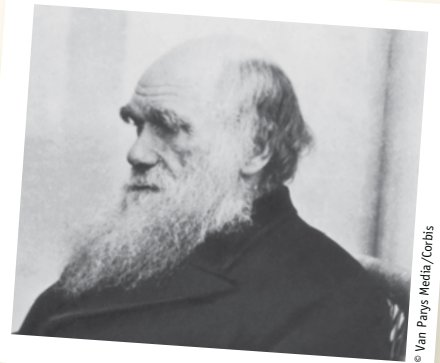

Додо, птицата која не лета, живеела на остров во Индискиот Океан. Таа била истребена од страната на европските колонисти.

Набргу потоа Европејците се зафатиле со истражување на Карипските Острови и Америка (кои тие ги нарекувале 'Нов свет') и таму основале колонии. Со други зборови, го презеле управувањето со териториите, тврдејќи дека тие им припаѓаат на нивните татковини во Европа. Така, на новите територии, ги пренеле и своите верувања, обичаи и јазици - денес англискиот и францускиот јазик се главни јазици што се зборуваат во Северна Америка, а шпанскиот и португалскиот се зборуваат во Централна и Јужна Америка.

Како што минувало времето, Европејците продолжиле да пловат сè подалеку- стигнале до Кина, Јапонија, Југоисточна Азија, Австралија и Океанија. Морепловците што се враќале од далечните земји зборувале дека виделе чудни суштества, многу поразлични од оние во Европа. Ваквите информации ги поттикнале научниците да заминуваат кон тие предели, да ги истражуваат овие места, и оттаму да носат животни и растенија за европските музеи. Во првите години од деветнаесеттиот век, европските истражувачи навлегле длабоко во Африка и до 1910 година европските народи го колонизирале целиот африкански континент.

Во меѓувреме, во Европа научниците сè повеќе и повеќе дознавале како функционира универзумот. Геолозите, што ги проучуваат камењата и фосилите, почнале да си го поставуваат прашањето за тоа како настанала планетата Земја и колку е стара. Двајца големи научници, Жан Батист Ламарк и Чарлс Дарвин со текот на времето заклучиле дека животните и растенијата 'еволуирале' - се менувале од еден во друг вид во текот на милиони и милиони години.

Чарлс Дарвин ја објави својата теорија за еволуцијата во 1859 година.

Волтер, еден од толемитите писатели од периодот на просветителството.

Во првите децении од осумнаесеттиот век луѓето си поставувале и други важни прашања - како треба да управуваат со државите и какви права и слободи треба да имаат луѓето. Францускиот писател Жан Жак Русо рекол дека сите луѓе треба да бидат еднакви. Друг француски писател, Волтер, рекол дека светот би бил подобар кога разумот и знаењето би ги замениле незнаењето и суеверието.

Ова време на нови идеи било наречено 'просветителство' и довело до револуции во некои земји - на пример Француската револуција се случила во 1789 година, и тогаш на кралот и кралицата, како и на многу благородници им биле отсечени главите.

Индустриска револуција - од 1750 до 1880 година од н. е.

Пред околу 250 години во Европа се случила друг вид 'револуција' - револуција во светот на индустријата. Сè започнало со една енергетска криза. Илјадници години луѓето гореле дрва. Но, во тоа време, многу предели од Европа полека останувале без шуми! Што друго можело да се користи како гориво?

Одговорот бил: јагленот. Го имало во изобилие во Европа, па рударите почнале да го ископуваат. Јагленот бил горивото за новопронајдените парни машини. Можел и да се пече и да стане 'кокс', кој е почисто гориво - идеално за правење железо и челик.

Пред околу 150 години, еден човек по име Хенри Бесемер ја измислил 'високата печка' со која можело да се произведува големи количества челик и тоа мошне евтино. Наскоро Европа почнала да произведува огромни количества челик, и со тоа се променил светот! Со евтениот челик започнале да се градат облакодери, огромни мостови, прекуокеански бродови, автомобили, фрижидери... Но, исто така, и моќно оружје и бомби.

Хенри Бесемер - пронаоѓачот на модерниот начин за произведување челик.

Модерниот свет - од 1880 до денес

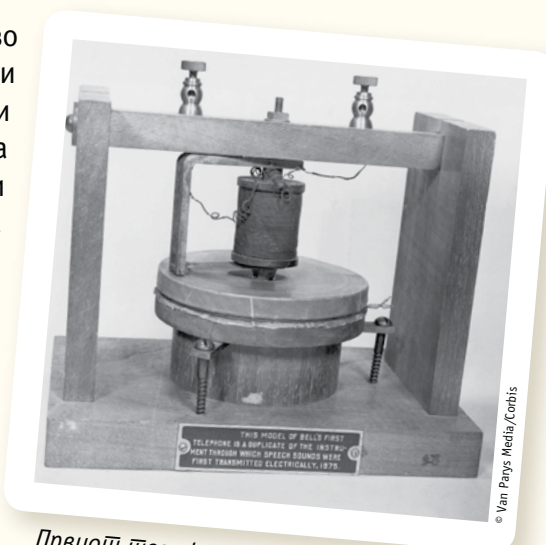
Други европски пронајдоци од седумдесеттите години на 19 век па до денес, помогнале да се создаде светот онаков каков што денес го познаваме.

На пример:

Телефонот	1875	Телевизија и автопати	1920-тите
Моторот на бензин	1886	Радарот и пенкалото	1935
Првата радиопорака	1901	Инстант кафе	1937
Бакелитот, првата пластика	1909	Првиот млазен авион	1939
Неонско светло	1912	Првиот компјутер	1940-тите

Денес, околу четвртина од луѓето што работат во Европа произведуваат производи што му се потребни на модерниот свет: храна и пијалоци; мобилни телефони и компјутери; облека и мебел; машини за перење и телевизори; автомобили, автобуси, камиони и многу други нешта.

Околу седуммина од секои 10 европски работници имаат работно место што е заведено под поимот 'услугна дејност'. Со други зборови, тие работат во продавници и пошти, банки и осигурителни компании, хотели и ресторани, болници и училишта, итн. - или продаваат или обезбедуваат услуги што им се потребни на луѓето.

Првиот телефон – изум на шкотланѓанецот Александер Грахам Бел.

Учење од историјата

За жал, приказната за Европа не е составена само од големите достигнувања на кои можеме да бидеме горди. Има и многу нешта од кои треба да се срамиме. Низ вековите европските народи воделе ужасни војни едни против други. Овие војни обично се воделе за моќ, имот или поради религија.

Европските колонизатори убиле милиони од домородното население на другите континенти - во борба со нив или поради лошиот однос спрема нив непосредно преку случајно

пренесување европски болести меѓу нив. Европејците донеле во Европа милиони луѓе од Африка да работат како робови.

Треба да се учи од овие ужасни злодела. Трговијата со робови во Европа била укината на почетокот од деветнаесеттиот век. Колониите се здобиле со слобода во дваесеттиот век. И, конечно, мирот завладеал во Европа. За да дознаеш како, прочитај го поглавјето: „Зближување на семејството: приказната за Европската унија“.

Воени гробишта во Фландрс (Белгија). Само во Првата светска војна починале повеќе од осум милиони војници.

Четириесетмина славни лица, од А до Ш

Многумина од големите светски уметници, композитори, пејачи, иноватори, научници и спортисти потекнуваат од Европа. Неколкумина од нив споменавме во претходните поглавја. Невозможно е сите да ги вклучиме во книгава, па затоа ви претставуваме уште само 40-мина од нив, наредени по азбучен ред и од различни европски земји, со фотографии од некои од нив.

Оставивме празно место на 29 страница за да го пополниш по сопствен избор. Може тоа да биде некое познато лице од твојата земја, или, пак, твојот омилен европски спортски тим или поп-група. Можеш да најдеш и слика од нив, да ја залепиш на празното место и да внесеш некои податоци за нив.

Име	Националност	Што направиле
Abba	Швеѓани	Поп-група: нивните песни беа хитови низ светот во 1970-тите години.
Штефан Баниќ	Словак	Изумител: тој го измислил падобранот во 1913.
Битлси	Британци	Поп-група: нивните песни биле големи хитови низ светот во 1960-тите години.
Хенри Бекерел	Французин	Научник: тој ја открил радиоактивноста во 1896.
Лудвиг ван Бетовен	Германец	Композитор: напишал прекрасна музика. <i>Одаџа на радосџа</i> (европската химна) доаѓа од неговата <i>Девеџиџа симфонија</i> .
Тим Бернерс-Ли	Британец	Изумител: тој го измислил World Wide Web, на кој се заснова Интернетот.
Нилс Бор	Данец	Научник: добил Нобелова награда за физика во 1922 година за неговите откриџија околу структурата на атомите.
Роберт Бојл	Ирец	Научник: познат по своите експерименти со гасови и откривањето на Бојловиот закон.
Чарли Чаплин	Британец	Филмски режисер и еден од најсмешните светски актери. Меѓу неговите филмови се вбројува и <i>Модерни времиња</i> .
Фридрих Шопен	Полјак	Композитор и пијанист: напишал многу композиции за пијано, а меѓу нив се неговите славни <i>Прелудиуми</i> .
Надја Команечи	Романка	Спортистка: првата гимнастичарка што успеала да добие максимум бодови (10 од 10) на Олимписките игри во 1976 година.
Марија Кири (Марија Склодовска)	Полјачка	Научник: со нејзиниот сопруг Пјер таа го открила радиумот - радиоактивен метал. Тие добиле Нобелова награда за физика во 1903 година.
Салвадор Дали	Шпанец	Уметник: познат по своите чудни слики, слични на сонови во надреалистички стил.

Тим Бернерс-Ли

Надја Команечи

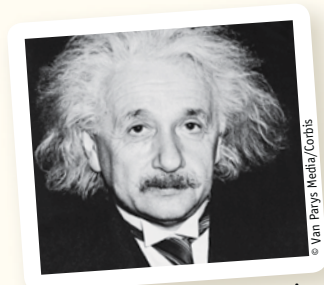

Марија Кири

Име	Националност	Што направиле
Марлен Дитрих	Германка	Актерка: таа играла во многу филмови, вклучувајќи ја и оригиналната верзија на Пат околу светот за 80 дена.
Антонин Дворжак	Чех	Композитор: меѓу неговите големи дела е Новата светска симфонија.
Алберт Ајнштајн	Германец	Научник: тој ја открил 'релативноста' - со други зборови, како материјата, енергијата и времето се меѓусебно поврзани.
Федерико Фелини	Италијанец	Филмски режисер: меѓу неговите големи филмови е филмот Улицата, за кој добил пет награди „Оскар“.
Милош Форман	Чех	Филмски режисер: добил „Оскар“ за неговите филмови Амадеус и Лет над кукавичиното гнездо.
Зигмунд Фројд	Австриец	Психијатар: тој ја измислил психоанализата - начин да се објасни како функционира нашиот ум.
Џастин Анин	Белгијка	Тенисерка: освои златен медал на Олимписките игри во 2004 година.
Херге (Џорџ Реми)	Белгиец	Уметник и писател: тој ги создаде авантурите на Тинтин и многу други стрипови.
Хајнрих Херц	Германец	Научник: во 1888 докажал дека <i>постојат радиобрановите</i> .
Џорџ-Хенри Леметр	Белгиец	Научник: во 1933 ја постави 'Биг бенг' теоријата, со која се објаснува како настанал <i>универзумот</i> .
Франц Лист	Унгарец	Композитор: ги напишал едни од најтешките творби за пијано, како што се Трансцедентални студии.
Клод Моне	Французин	Уметник: познат по својот импресионистички стил на сликање, вклучувајќи ја и серијата Водени кривини.
Волфганг Амадеус Моцарт	Австриец	Композитор: напишал прекрасна музика, вклучувајќи ја и операта Волшебната флејта.
Исак Њутн	Британец	Научник: во 1600-тите открил како дејствува гравитацијата и како планетите се движат низ вселената.

Марлен Диџрих

Алберт Ајнштајн

Федерико Фелини

Џастин Анин-Харген

Франц Лист

Име	Националност	Што направиле
Алфред Нобел	Швеѓанец	Научник: тој го открил динамитот во 1866 и ја основал Нобеловата награда за големи достигнувања.
Ерки Нол	Естонец	Спортист: освоил златен медал во декатлон на Олимписките игри од 2000 година.
Луј Пастер	Французин	Научник: открил дека бактериите предизвикуваат многу болести и во 1862 година ја измислил пастеризацијата, начин на убивање бактерии во храната.
Пабло Пикасо	Шпанец	Уметник: познат по своите слики во кубистички стил, меѓу нив Госпоѓиците на Авињон.
Марко Поло	Хрват/ Венецијанец	Голем истражувач: пред повеќе од 700 години патувал преку Азија до Кина и назад.
Рембрант	Холанѓанец	Уметник: познат по користењето богати бои, светлина и сенка. Меѓу неговите познати слики е и сликата „Бдеење“.
Михаел Шумахер	Германец	Возач на формула: тој го освојувал Светскиот шампионат неколку години по ред.
Јан Сибелиус	Финец	Композитор: меѓу неговите големи дела се вбројува Финландија.
U2	Ирци	Рок-група: нивните песни се големи светски хитови од 1980 година.
Винсент ван Гог	Холанѓанец	Уметник: неговите многубројни слики вклучуваат и неколку слики Сончогледи.
Антонио Вивалди	Италијанец	Композитор: напишал многу дела, вклучувајќи го и Четириите годишни времиња.
Алесандро Волта	Италијанец	Научник: околу 1799 година ја измислил електричната батерија.
Зинедин Зидан	Французин	Фудбалер: избран за најдобар играч во 1998 и 2000 година.
УШТЕ ЕДЕН: МОЈОТ ИЗБОР		

Пабло Пикасо

U2

Зинедин Зидан

Мојош избор

Јазици во Европа

Луѓето во Европа зборуваат многу различни јазици. Повеќето од нив им припаѓаат на три големи групи или семејства: германска, словенска и романска. Јазиците во секоја група имаат одрелени сличности затоа што потекнуваат од иста група јазици. На пример, романските јазици потекнуваат од латинскиот јазик што го зборувале Римјаните.

Еве како се вели „Добро утро“ или „Здраво“ на неколку од овие јазици.

Германска група

Дански	<i>God morgen</i>
Англиски	<i>Good morning</i>
Холандски	<i>Goedemorgen</i>
Германски	<i>Guten Morgen</i>
Шведски	<i>God morgon</i>

Романска група

Француски	<i>Bonjour</i>
Италијански	<i>Buon giorno</i>
Португалски	<i>Bom dia</i>
Шпански	<i>Buenos días</i>

Словенски

Чешки	<i>Dobre rano</i>
Полски	<i>Dzień dobry</i>
Словачки	<i>Dobré ráno</i>
Словенечки	<i>Dobro jutro</i>

Не е тешко да се види сличноста на овие јазици преку дадените примери. Но, има и други европски јазици кои не се толку блиски или немаат никакви сличности меѓу себе. Еве како се вели „Добро утро“ или „Здраво“ на неколку од овие јазици.

Баскиски	<i>Egun on</i>	Унгарски	<i>Jó reggelt</i>
Бретонски	<i>Demat</i>	Ирски	<i>Dia dhuit</i>
Естонски	<i>Tere hommikust</i>	Летонски	<i>Labrīt</i>
Фински	<i>Huvää huomenta</i>	Литвански	<i>Labas Rytas</i>
Галски (шкотски)	<i>Madainn mhath</i>	Малтешки	<i>Bonju</i>
Грчки	<i>Kalimera</i>	Велшки	<i>Bore da</i>

На јазикот на Ромите, кои живеат во многу делови од Европа, „Добро утро“ е *Lasho dyes*.

Учењето јазици може да биде многу забавно и важно на еден континент како нашиот. Многумина од нас уживаат да одат на одмор во други европски земји, да ги запознаваат луѓето што живеат таму. Тоа е одлична можност за практикување на изразите што сме ги научиле на различните јазици.

Семејство на народи

Ние, Европејците, припаѓаме на многу различни земји со различни јазици, традиции, обичаи и верувања. Сепак, ние си припаѓаме еден на друг, како едно големо семејство, и тоа од разни причини. Еве некои од нив.

- Ние го споделуваме овој континент веќе илјадници години.
- Нашите јазици често се поврзани едни со други.
- Во секоја од европските земји има многу луѓе кои потекнуваат од други европски земји.
- Нашите традиции, обичаи и фестивали често имаат исто потекло.
- Ние ги споделуваме и уживаме во музиката и уметноста, во многуте драми и приказни што луѓето од Европа ни ги дале во текот на векови.
- Речиси сите во Европа веруваме во нештата како што се: фер игра, добрососедство, слобода да имаш сопствено мислење, почит спрема другиот и грижа за луѓето во неволја.

Значи, ние уживаме во она што е различно и посебно за нашата земја и регион одделно, но исто така уживаме во она што го имаме заедничко како Европејци.

Војна и мир

За жал, имало и многу расправи во рамките на европското семејство. Често тие избувнувале поради спорите што се воделе околу тоа кој треба да управува со некоја земја, или околу тоа која земја што поседува. Понекогаш некој владетел сакал да се здобие со поголема моќ, а тоа го правел преку освојување територии на своите соседи.

Европа во 1945 година.

Вака или онака, во текот на стотици години се воделе стравотни војни во Европа. Во 20 век, две големи војни започнале на овој континент, кои се прошириле и вклучиле земји од останатиот дел на светот. Токму затоа и биле наречени светски војни. Во нив биле убиени милиони луѓе, а Европа ја осиромашиле и разурнале.

Може ли нешто да се направи за да се спречи повторно да се случи такво нешто? Дали Европејците ќе научат да седнат заедно и да ги продискутираат нештата наместо да војуваат? Одговорот е: „да“. Тоа е темата на нашето следно поглавје: приказната на Европската унија.

Здружување на семејството: приказната за Европската унија

Втората светска војна завршила во 1945 година. Тоа било време на стравотни разурнувања и убивања, а започнала во Европа.

Како можеле водачите на европските земји да спречат такви ужасни нешта повторно да се случат? Им бил потребен навистина добар план, каков што немало дотогаш.

Сосем нова идеја

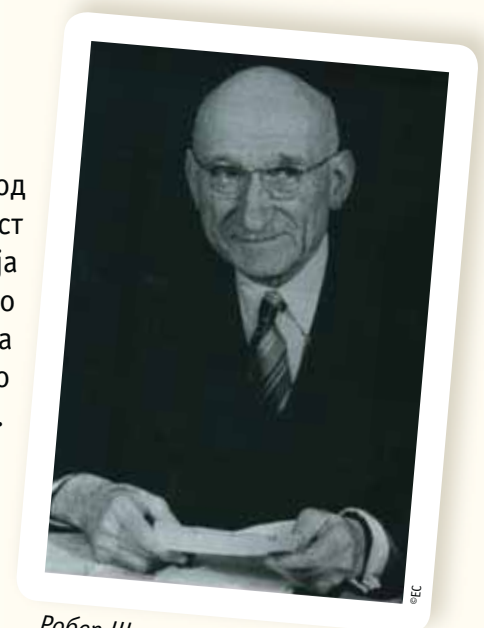

Жан Моне

Еден Французин, кој се викал Жан Моне, многу размислувал за ова. Сфатил дека има две нешта што на една земја ѝ се потребни за да започне војна: железо, за производство на челик (за да прави тенкови, топови, бомби и така натаму), и јаглен за да обезбеди енергија за фабриците и железниците. Европа има многу јаглен и челик: затоа европските земји лесно можеле да создадат оружје и да поведат војни.

Така, Жан Моне дошол до една нова и многу смела идеја. Неговата идеја била владите на Франција и Германија - а можеби и други европски земји - да не ги водат сами своите индустрии за јаглен и челик. Наместо тоа, овие индустрии да бидат организирани од страна на луѓе од сите земји, и тие да седнат на маса, да дискутираат и да ги решаваат работите заедно. На тој начин војна меѓу нив би била невозможна!

Жан Моне сметал дека неговиот план може да вроди со плод само доколку европските лидери покажат подготвеност да се обидат да го сторат тоа. Зборувал за неговата идеја со својот пријател Роберт Шуман, кој бил министер во француската влада. Роберт Шуман сметал дека идејата е брилијантна, и ја најавил во еден важен говор што го одржал на 9 мај 1950 година.

Роберт Шуман

Одржаниот говор ги убедил не само француските и германските водачи туку и водачите на Белгија, Италија, Луксембург и Холандија. Тие сите решиле да ги здружат своите индустрии на јаглен и челик и да формираат клуб што го нарекле Европска заедница за јаглен и челик (ЕЗЈЧ). Се заложиле таа да работи за мирољубиви цели и да помогне да се обнови Европа од разурнувањата на војната. ЕЗЈЧ била формирана во 1951 година.

Заеднички пазар

Шесте земји толку добро соработувале што решиле да основаат друг клуб, наречен Европска економска заедница (ЕЕЗ). ЕЕЗ е формирана во 1957 година.

‘Економски’ значи ‘во врска со економијата’ - со други зборови: во врска со пари, бизнис, работа и трговија.

Заморени од здодевноста чекајќи на граница... Редовите како овој на сликата порано беа составен дел на секојдневниот живот во Европа.

Една од главните идеи била земјите на ЕЕЗ да делат ‘заеднички пазар’ со цел да си ја олеснат трговијата меѓу себе. Дотогаш камионите, возовите и шлеперите превезувале стока од една до друга земја и секогаш морале да запираат на граничните премини, им се проверувале патните документи и се плаќале давачки наречени ‘царина’. Ова ги забавувало работите, а производите од странство поскапувале.

Целта на заедничкиот пазар била да се ослободат од сите проверки и застои на границите, како и од царинските давачки, и да им се овозможи на земјите да тргуваат меѓу себе како да се една единствена земја.

Храна и земјоделство

Втората светска војна довела до тоа да биде многу тешко да се произведува храна во Европа или, пак, да увезува од другите континенти. Европа имала недостиг од храна уште во раните педесетти години. Така, ЕЕЗ одлучила да склучат договор со земјоделците да произведуваат повеќе храна, и во исто време да им обезбеди можност да остварат пристојна заработувачка од земјата што ја обработуваат.

Овој договор бил наречен ‘Заедничка земјоделска политика’ (или ЗЗП). Со договорот се постигнале добри резултати. Толку добри што земјоделците и сточарите на крајот почнале да произведуваат премногу храна, и договорот морал да биде изменет! Денес КАП главно им плаќа на земјоделците да се грижат за полињата.

Машините како комбајните на сликата се уште се употребуваат за жнеење житото и други житни култури.

Од ЕЕЗ до Европска унија

Зедничкиот пазар наскоро им го олеснил животот на луѓето од ЕЕЗ. Тие имале повеќе пари за трошење, повеќе храна за јадење и поразновидна стока во своите продавници. Соседните земји го согледале тоа и во шеесетите години почнале да прашуваат дали и тие можат да му се придружат на клубот. По долгогодишни дискусии, Велика Британија, Данска и Ирска се приклучиле во 1973 година. Потоа, во 1981 година се приклучила Грција. По неа, во 1986 година се приклучиле Португалија и Шпанија, а Австрија, Финска и Шведска во 1995 година. Така, клубот достигнал 15 членови.

Приклучување на клубот. На оваа слика, Данска се приклучува за членство во ЕУ.

Со текот на времето, клубот се менувал. На крајот на 1992 година ја завршил изградбата на 'единствениот пазар' (и како таков станал познат), а остварувал и низа други активности. На пример, земјите на ЕЕЗ работеле заедно на заштитата на природната средина, како и на изградбата на подобри патишта и железници низ Европа. Побогатите земји им помагале на посиромашните при изградбата на патиштата, но и при други важни проекти.

Заштитата на животната средина се однесува и на намалувањето на загаденоста на воздухот – на пример, енергијата од ветерот може да се користи за производство на електрична енергија.

Со цел да им се олесни животот на патниците, повеќето земји ги укинале граничните контроли. Едно лице што живее во една земја-членка можело слободно да оди да живее и работи во која било друга земја-членка. Владите разговарале и за други нови идеи - на пример, како полицајците од различните земји би можеле да си помагаат во гонењето криминалци, шверцери со дрога и терористи.

Полицаец и негово куче проверуваат дали во куферот има дрога

Накучо, клубот станал многу поразличен и пообединет, така што во 1992 година решил да си го смени името во 'Европска унија' (ЕУ).

Зближување на семејството

Во меѓувреме возбудливи нешта се случувале надвор од границите на ЕУ. Долго време, источните и западните делови на Европа биле одвоени. Не биле во војна, туку нивните водачи значително не се согласувале. Водачите на источниот дел верувале во системот на управување наречен 'комунизам', кој не им давал голема слобода на луѓето. Поради начинот на кој биле управувани, овие земји биле сиромашни во споредба со оние од Западна Европа.

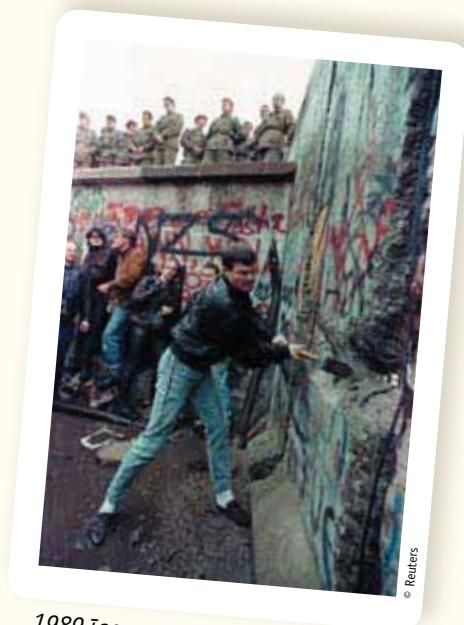
Поделбата на Исток и Запад била толку силна што често била опишувана и како 'железна завеса'. На многу места границата била обележана со високи огради или висок ѕид, како оној што бил подигнат низ градот Берлин и ја делел Германија на две. Било многу тешко да се добие дозвола за преминување на оваа граница.

Конечно, во 1989 година поделбите и несогласувањата завршиле. Берлинскиот ѕид бил урнат и 'железната завеса' престанала да постои. Наскоро и Германија била обединета. Луѓето од Источна Европа избрале нови влади со кои се ослободиле од стариот, строг комунистички систем. Тие конечно биле слободни! Тоа било прекрасно време за прославување.

Земјите кои се стекнале со слобода почнале да се прашуваат за тоа дали можат да ѝ се приклучат на Европската унија, па наскоро се направила долга листа од земји 'кандидатки' за членство во ЕУ.

Пред да ѝ се придружи една земја на Европската унија, нејзината економија мора добро да функционира. Таа, исто така, мора да биде демократска - со други зборови, нејзините луѓе мора да имаат слобода да избираат кој ќе управува со нив. Мора и да ги почитува човековите права. (Човековите права вклучуваат право да се каже што се мисли, правото да не се биде ставен во затвор без праведно судење, правото да не се биде измачуван, и многу други подеднакво важни права).

Земјите-кандидатки напорно работеле на сите овие нешта, и по неколку години десет од нив биле подготвени. Тие ѝ се приклучиле на ЕУ на 1 мај 2004 година. Тие се: Кипар, Чешката Република, Естонија, Унгарија, Летонија, Литванија, Малта, Полска, Словачка и Словенија.

1989 година: уривање на Берлинскиот ѕид.

1 мај 2004 година: прослава на еден посебен ден.

Никогаш претходно толку многу земји не ѝ се приклучиле на ЕУ во исто време, затоа овој настан се сметал за посебен. Луѓето биле особено среќни затоа што тоа било вистинска 'семејна средба', на која конечно се здружиле источните и западните делови од Европа.

Што прави ЕУ

ЕУ се обидува да го подобри животот на жителите на разни начини. Еве некои од нив...

Животна средина

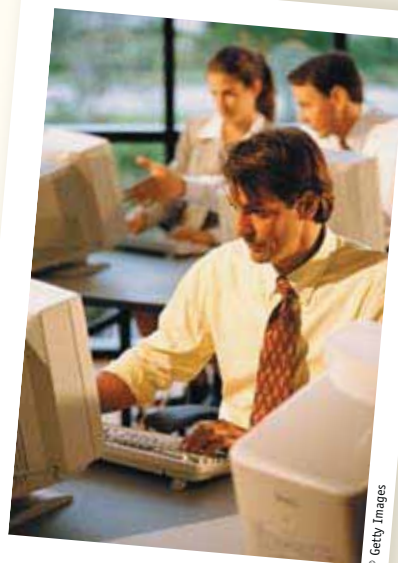

Загадувањето ти преминува границише, затоа земјите од ЕУ работат заедно на заштита на животната средина.

Животната средина им припаѓа на сите, затоа земјите мора да работат заедно за нејзината заштита. ЕУ има строги правила за спречување на загадувањето и за заштитата на, на пример, дивите птици. Овие правила се применуваат во сите земји-членки и нивните влади мора да осигураат овие правила да се почитуваат.

Работни места

Важно е луѓето да имаат работа од која се задоволни и во која се добри. Дел од парите што ги заработуваат одат за изградба на болници, училишта и за грижа за стари лица. Затоа ЕУ вложува големи напори за отворање на нови и подобри работни места за секој што може и сака да работи. Им помага на луѓето да отворат нови бизниси, но обезбедува и пари за обука на луѓето за нови видови работа.

Обучувањето за нови работни места е многу важно.

Слобода!

ЕУ им помага на студентите од различни земји да студираат заедно.

Луѓето кои живеат во ЕУ се слободни да живеат, работат или учат во која било земја на ЕУ што ќе ја одберат, и ЕУ прави сè што може да го поедностави преселувањето од една во друга земја. Кога ги минуваш границите меѓу земјите-членки на ЕУ веќе не ти треба пасош. ЕУ ги поттикнува студентите и младите луѓе да минат некое време во учење или обука во некоја друга европска земја.

Еврто

Во текот на изминатите години секоја земја во Европа имала свои сопствени пари или 'валути'. Сега има само една валута, а тоа е еврото, која сите земји на ЕУ можат да ја користат доколку сакаат. Со воведувањето на една валута се олеснува работењето, патувањето и трговијата низ целата Европска унија, а притоа нема потреба да се менуваат парите од една во друга валута.

Биле потребни девет години напорна работа и внимателно планирање за да се воведат еврото. Банкнотите и монетите почнаа да се употребуваат од 1 јануари 2002 година. Еврото ги замени старите валути во 12 земји-членки на ЕУ. Другите сè уште не го користат.

Ако ги споредите монетите на еврото ќе забележите дека од едната страна има цртеж кој ја претставува земјата во која е направена монетата. Другата страна е иста за сите земји.

Еврото се користи во многу земји на ЕУ.

Помош за регионите што имаат потешкотии

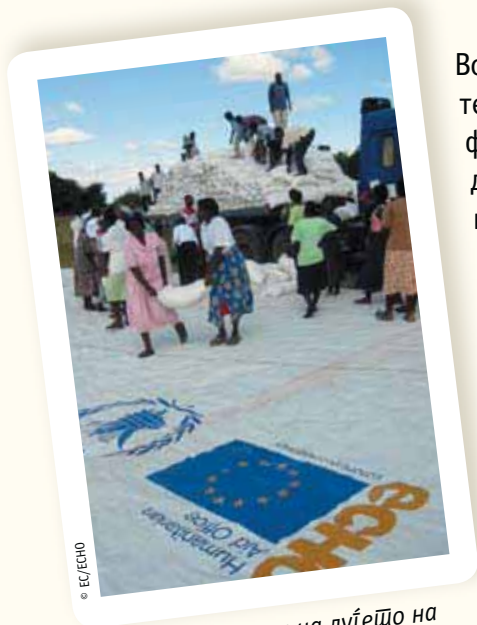
Животот не е подеднакво лесен за сите жители во Европа. Во некои места нема доволно работни места за луѓето, затоа што се затвораат рудници или фабрики. Во некои области земјоделството е неразвиено поради климата, или трговијата тешко се реализира затоа што нема доволно патишта или железници.

ЕУ дава пари за изградба на нови патишта.

ЕУ се справува со овие проблеми преку собирање пари од сите земји-членки за помош на регионите кои имаат потешкотии. На пример, помага да се изградат нови патишта и железнички врски, а, исто така, им помага на компаниите да обезбедат нови работни места за луѓето.

Помош за сиромашните земји

ЕУ им дели храна на луѓето на кои ѝаа им е пошребна.

Во многу земји низ светот луѓето умираат или живеат многу тешко од разни причини: војни, болести, природни катастрофи како суши или поплави... Често пати, овие земји немаат доволно пари за изградба на нови училишта, болници, патишта и домови што им се потребни на нивните жители.

ЕУ на овие земји им дава помош во пари, испраќа учители, доктори, инженери и други стручњаци да работат таму. Исто така, купува и многу работи што ги произведуваат сиромашните земји без да им наплатува царина. На тој начин сиромашните земји можат да заработат повеќе пари.

Мир

Европската унија зближила и спријателила многу европски земји. Тие не се согласуваат секогаш за сè, но тоа е нормално. (Дали членовите од твоето семејство секогаш за сè се согласуваат?) Добро е што лидерите на земјите на ЕУ секогаш седнуваат на маса и разговараат за тоа како да ги решат своите несогласувања наместо меѓусебно да војуваат.

Така, сонот на Жан Моне и Роберт Шуман се оствари: ЕУ донесе мир меѓу своите членки. Работи и на траен мир со своите соседи и пошироко во светот. На пример, војници и полицајци на ЕУ помагаат да се одржи мирот во земјите на поранешна Југославија, каде што не многу одамна имаше жестоки војни.

Ова се само некои од работите што ги прави Европската унија, но има уште многу други. Всушност, да се биде во Европската унија носи можност за напредок во сите сфери на нашиот живот.

Европа има свое знаме и своја сопствена химна - како химна е земена Одата на радоста од Деветтата симфонија на Бетовен. Оригиналните зборови се на германски, но кога таа се користи како европска химна нема зборови - се слуша само музиката. Можеш да ја слушнеш на Интернет: http://europa.eu.int/abc/symbols/anthem/index_en.htm

Европскојо знаме.

Европската унија и нејзините соседи

Клуч:

Обоените земји се земји-членки на Европската унија (ЕУ).

Земјите со линии ѝ се приклучија на Европската унија во 2007 година.

Другите земји, вклучувајќи ги и оние што се прикажани со мал круг, се соседи на ЕУ.

Точките покажуваат каде се главните градови.

Градот Ватикан е во Рим.

Некои острови и други територии што им припаѓаат на Франција, Португалија и Шпанија се, исто така, дел од ЕУ. Но, бидејќи тие се далеку од европското копно ги ставивме во посебна табела (горе десно).

Земјите на европската унија

Земјите се дадени по азбучен ред, во зависност од тоа како земјата се нарекува на нејзиниот јазик или јазици (како што е прикажано меѓу заградите).

Знаме	Држава	Главен град	Население
	Белгија (België; Belgique)	Брисел (Brussel; Bruxelles)	10,4 милиони
	Чешка Република (Česká Republika)	Прага (Praha)	10,2 милиони
	Данска (Danmark)	Копенхаген (København)	5,4 милиони
	Германија (Deutschland)	Берлин (Berlin)	82,5 милиони
	Естонија (Eesti)	Талин (Tallinn)	1,4 милиони
	Грција (Ελλάδα/Ellada)	Атина (Αθήνα/Athinai)	11 милиони
	Шпанија (España)	Мадрид (Madrid)	40,7 милиони
	Франција (France)	Париз (Paris)	59,6 милиони
	Ирска (Ireland; Éire)	Даблин (Dublin; Baile Átha Cliath)	4 милиони
	Италија (Italia)	Рим (Roma)	57,3 милиони
	Кипар (Κύπρος/Cyprus) (Kıbrıs)	Никозија (Λευκωσία/Lefkosia) (Lefkosa)	0,7 милиони
	Летонија (Latvija)	Рига (Rīga)	2,3 милиони
	Литванија (Lietuva)	Вилнус (Vilnius)	3,5 милиони

Знаме	Држава	Главен град	Население
	Луксембург (Luxembourg)	Луксембург (Luxembourg)	0,5 милиони
	Унгарија (Magyarország)	Будимпешта (Budapest)	10,1 милиони
	Малта (Malta)	Валета (Valletta)	0,4 милиони
	Холандија (Nederland)	Амстердам (Amsterdam)	16,2 милиони
	Австрија (Österreich)	Виена (Wien)	8,1 милиони
	Полска (Polska)	Варшава (Warszawa)	38,2 милиони
	Португалија (Portugal)	Лисабон (Lisboa)	10,4 милиони
	Словенија (Slovenija)	Љубљана (Ljubljana)	2 милиони
	Словачка (Slovensko)	Братислава (Bratislava)	5,4 милиони
	Финска (Suomi; Finland)	Хелсинки (Helsinki; Helsingfors)	5,2 милиони
	Шведска (Sverige)	Стокхолм (Stockholm)	8,9 милиони
	Обединето кралство(*) (United Kingdom)	Лондон (London)	59,3 милиони

(*) Целосното име на оваа земја е 'Обединето Кралство на Велика Британија и Северна Ирска', но повеќето луѓе ја нарекуваат скратено Британија, Обединетото Кралство или УК (јукеј).

Бројот на населението датира од 1 јануари 2004 година.

Извор: *Еуростат*

Како ЕУ донесува одлуки?

Како што можете да си замислите, потребни се големи напори од многумина за да се организира ЕУ и да се овозможи сè да функционира. Кој го прави тоа?

Европската комисија

Во Брисел, 27 жени и мажи (по еден претставник од секоја земја на ЕУ) се среќаваат секоја среда за да продискутираат што треба натаму да се прави. Овие луѓе се викаат 'комесари', и заедно тие ја сочинуваат Европската комисија. Нивната работа се состои во тоа да размислуваат за тоа што е најдобро за ЕУ како целина и да предлагаат нови закони што ќе се спроведуваат насекаде во ЕУ. Во нивната работа им помагаат стручњаци, правници, секретари, преведувачи итн.

Г-дин Баросо, од Португалија, ќе биде Претседател на Европската комисија до 2009 година.

Откако еднаш ќе се согласат околу тоа кој закон да се предложи, својот предлог го испраќаат до Европскиот парламент и до Советот на Европската унија.

Европскиот парламент

Европскиот парламент ги претставува сите луѓе во ЕУ. Секој месец одржува голема средба во Стразбур, за да ги продискутира новите закони што ги предлага Европската комисија. Доколку на Парламентот не му се допаѓа некој предлог закон, бараат од Комисијата да го менува сè додека Парламентот не се увери дека се работи за добар закон.

Европскиот парламент има 732 члена. Тие се избираат на секои пет години, на избори на кои сите полнолетни граѓани на ЕУ имаат можност да гласаат.

Г-дин Борел Фонџел, од Шпанија, ќе биде Претседател на Европскиот парламент до 2007 година.

Советот на Европската унија

Членовите на Европскиот парламент не се единствените луѓе кои решаваат за усвојување на новите закони на ЕУ. Тие исто така треба да бидат продискутирани и од страна на владините министри на сите земји-членки на ЕУ. Кога се одржуваат средбите на министрите, тие се нарекуваат Совет на Европската унија.

Министри од сите влади на ЕУ се среќаваат за да одобрат закони за ЕУ.

Откако ќе продискутираат за некој определен предлог, Советот гласа за него. Има правила за тоа колку гласови има секоја земја, но и колку гласови се потребни за да биде донесен еден закон. Во некои случаи правилата велат дека еден закон се усвојува само со согласност на сите членови на Советот.

Откако Советот и Парламентот ќе усвојат нов закон, владите на земјите-членки на ЕУ мора да осигураат тој закон да се почитува во нивните земји.

Судот на правдата

Доколку некоја земја-членка не го примени соодветно определениот закон, Европската комисија ќе ја предупреди, а може за тоа да се пожали на Европскиот суд на правдата, што се наоѓа во Луксембург. Работа на судот е да обезбеди почитување на законите на ЕУ и нивна подеднаква примена насекаде низ ЕУ. Судот има по еден судија, претставник од секоја земја-членка на ЕУ.

Има и други групи (комитети на експерти и други) вклучени во процесот на донесување одлуки затоа што е важно одлуките да бидат правилни. Ако сакаш повеќе да дознаеш за овие луѓе и за нивната работа, обиди се да ја прочиташ брошурата **Како работи Европската унија, на europa.eu.int/comm/publications/booklets/eu_glance/53/index_en.htm** Наменета е за возрасни, но не е тешка за читање.

Судот се грижи сите да имаат подеднаков шрејман во рамките на законите на ЕУ.

Утре... и потоа

Светот денес со соочува со многу големи предизвици. На пример:

- Како да се спречи загадувањето со кое се менува климата во светот?
- Како можеме да ги заштитиме шумите и другите природни средини во светот?
- Како можеме да го подобриме животот на сиромашните и гладните луѓе во светот?
- Како можеме да донесеме мир насекаде во светот?
- Како да излеземе на крај со тероризмот?

ЕУ се занимава со овие проблеми, но не може сама да ги реши. Таа треба да соработува со другите земји од светот. И, се разбира, нејзините водачи треба заеднички да се согласат што е тоа што треба да се направи.

Што би сакал ти да направи ЕУ во врска со најголемите проблеми во светот?

Дали имаш некакви идеи за тоа како да се одвиваат работите подобро?

Зошто не би ги продискутирал/а своите идеи со своето семејство, пријателите и професорите...

Ние сме денешните деца на Европа: мошне брзо ќе станеме возрасни Европејци.

За иднината треба ние да донесуваме одлуки - заедно!

Иднината е во твои раце...

Други информации во врска со Европската унија

Информации на сите официјални јазици на Европската унија се достапни на веб страницата Europa: **europa.eu**

Низ цела Европа постојат стотици локални информативни центри на ЕУ. Адресата на најблискиот информативен центар ќе ја најдете на веб страницата: **europa.eu.int/comm./relays/index_en.htm**

ЕВРОПА ДИРЕКТ е служба која одговара на вашите прашања за Европската унија. Можете да стапите во контакт преку бесплатниот телефонски број: **00 800 6 7 8 9 10 11** (или надвор од ЕУ на телефонот што се плаќа: (32-2) 299 96 96), или по пат на електронска пошта преку **europedirect.europa.eu**

Информации и изданија за Европската унија на англиски, македонски и албански јазик можете да добиете на следниве адреси:

Информативен центар на Европската унија

Маршал Тито, 12
1000 Скопје
Тел. 02/3248-531
Факс. 02/3248-501
Internet: www.delmkd.cec.eu.int
E-mail: delegation-fyrmacedonia-info@ec.europa.eu

Информативна шочка на ЕУ - Гостивар

Браќа Гиновски 61
1230 Гостивар
Тел. 042/218-167
Факс. 042/218-167
E-mail: gostivar@cig.org.mk

Информативна шочка на ЕУ - Кочани

Раде Кратовце 1
2300 Кочани
Тел. 033/274-045
Факс. 033/279-962
E-mail: info@kocani.gov.mk

Информативна шочка на ЕУ - Куманово

11 Октомври бб
1300 Куманово
Тел. 031/432-650
Факс. 031/432-650
E-mail: kumanovo@cig.org.mk

Информативна шочка на ЕУ - Велес

Панко Брашнар 1
1400 Велес
Тел. 043/232-406; лок. 226
Факс. 043/232-966
E-mail: veles@cig.org.mk

Информативна шочка на ЕУ - Кавадарци

Маршал Тито бб
1430 Кавадарци
Тел. 043/416-107
Факс. 043/416-107
E-mail: opka@mt.net.mk

Информативна шочка на ЕУ - Битола

1 Мај бб
7000 Битола
Тел. 047/232-800
Факс. 047/232-800
E-mail: bitola@cig.org.mk

Информативна шочка на ЕУ - Тетово

ЈНА бб
1200 Тетово
Тел. 044/333-910
Факс. 044/333-910
E-mail: info@tetovo.gov.mk

Европски документационен центар

Економски Факултет,
Универзитет "Св. Кирил и Методиј"
Крсте Мисирков бб
1000 Скопје
Тел. 02/3286-835
Факс. 02/3118-701
Internet: www.eccf.ukim.edu.mk
E-mail: valentina@eccf.ukim.edu.mk

Претставништва на Европската комисија и канцеларии на Европскиот парламент има во сите земји на Европската унија. Исто така, Европската комисија има делегации и во другите делови на светот.

МК

Европа е прекрасен континент со фасцинантна историја. Од неа потекнуваат многу светски познати научници, иноватори, уметници и композитори, како и популарни пејачи и успешни спортисти.

Многу војни и поделби со векови ја пустошеле Европа. Но, во последните шеесетина години земјите на овој стар континент конечно се сплотуваат во мир, пријателство и заедништво, и работат заедно за подобра Европа и подобар свет.

Оваа книга е наменета за деца на возраст од 9 до 12 години и ја раскажува приказната на мошне едноставен и јасен начин. Полна е со интересни факти и впечатливи илустрации, нуди живописен преглед на Европа и накусо објаснува што е Европска унијата и како таа функционира.

Секое поглавје е поврзано со онлајн-квиз, а на веб-страницата „Europe Go“ има и игри (<http://europa.eu.int/europago/welcome.jsp>)

Забавувајте се во истражувањето!

NA-59-04-540-MK-C

Publications Office
Publications.eu.int

ISBN 978-92-79-04818-0

9 789279 048180